

Amb tot, l'exhaustiu i complet estudi de Sergi Grau prova que Arnau de Vilanova demostra tenir un gran coneixement de gairebé tota l'obra aristotèlica que havia estat traduïda al llatí i introduïda a les facultats d'arts durant l'edat mitjana. Mitjançant la integració d'Aristòtil com una autoritat en les seves obres, Arnau va introduir nous elements teòrics en els debats de l'època, marcats per les discussions entre la filosofia natural i la medicina, la qual cosa va conduir a establir una nova disciplina mèdica.

La qüestió plantejada per aquesta obra és un indicador més, encara que molt rellevant, de la revolució filosòfica i científica que va tenir lloc a partir de la traducció al llatí de part de l'obra aristotèlica. Aquesta revolució és sol estudiar des del camp de la filosofia i de la teologia, a causa de la necessitat que va sorgir de repensar aquestes disciplines i la seva relació a partir del segle XIII precisament per intentar fer compatibles i harmonitzar la filosofia clàssica vehiculada per Aristòtil amb els principis del cristianisme —com, per exemple, l'intel·lecte agent aristotèlic amb la il·luminació augustiniana o l'eternitat del món amb la creació *ex nihilo*. L'obra de Sergi Grau, editada amb molta cura, indica que aquesta transformació conceptual va transcendir els límits de la filosofia i va exigir i facilitar canvis en la conceptualització d'altres disciplines, com és la medicina.

Maria CABRÉ DURAN
Universitat de Girona

Vicent FERRER, *De suppositionibus*, a cura de J. BATALLA, E. de la CRUZ VERGARI & R. D. HUGHES, Santa Coloma de Queralt, Obrador Edendum – Universitat Autònoma de Barcelona – Institut d'Estudis Catalans – Universitat Rovira i Virgili 2021, 793 p.

Abans d'esdevenir un erudit predicador i fer-se un nom com a polític eclesiàstic, Vicent Ferrer (1350-1419) va dedicar-se a estudiar qüestions filosòfiques, tal com demostren els dos tractats lògics que va escriure quan era a Lleida exercint de docent: *De suppositionibus* i *Quaestio de unitate universalis*. La col·lecció *Bibliotheca Philosophorum Medii Aevi Cataloniae* editada per Obrador Edendum acaba de publicar la primera d'aquestes obres de filosofia, sobre la *suppositio*, que Ferrer va escriure a mitjans del segle XIV a l'*studium generale* lleidatà de l'Orde dels dominics. La segona d'aquestes obres, la *Quaestio* sobre la unitat universal, fou editada per la mateixa col·lecció l'any 2010, a cura d'Alexander Fidora i Mauro Zonta, en col·laboració amb Josep Batalla i Robert D. Hughes. En aquella ocasió, es va publicar el text llatí de l'obra, amb la versió hebrea medieval i amb les traduccions catalana i anglesa.

En el tractat *De suppositionibus*, Vicent Ferrer ofereix una doctrina molt sofisticada de la suposició que, en l'àmbit de la filosofia del llenguatge, podem entendre com una teoria general de la referència. L'estudi de Ferrer parteix de —o s'inspira en— una incipient doctrina tomista (*secundum sententiam veridicam sancti Thomae*) i, així, entra en confrontació amb alguns lògics contemporanis, com els nominalistes. Tanmateix, es tracta d'una obra de joventut que va ser fruit d'un ensenyament precoç, de tal manera que s'hi treballen i refonen un ampli ventall de consideracions de la lògica tradicional, les quals van esdevenir accessibles i útils per als estudiants de l'autor.

El sumari de l'obra consta, en primer lloc, d'una completa *Introducció*, en català i en anglès (9-167); en segon lloc, del text llatí *De suppositionibus* amb la seva traducció

al català (169-571), seguida d'una traducció anglesa (573-786). El text es conserva en quatre manuscrits, que el transmeten de manera parcial o total, i l'edició que presentem reproduceix la versió del manuscrit Madrid, Biblioteca Nacional de España, ms. 3368. El volum es clou amb els índexs de noms i conceptes.

En la introducció, escrita amb molt rigor històric i crític —tal com s'observa en les notes a peu de pàgina—, s'hi descriu el context intel·lectual i teòric en el qual va néixer el tractat de Vicent Ferrer. El primer apartat està dedicat a l'orientació lògica que va patir la gramàtica durant l'edat mitjana, passant de ser una simple *ars sermocinialis* al servei de la interpretació textual de l'*auctoritas* a esdevenir una *scientia sermocinialis* autònoma i teòricament fonamentada. Així, s'exposa l'evolució de la filosofia del llenguatge i les creences entorn la lògica i la gramàtica que van determinar el procés de consolidació de la lògica medieval que culminà a mitjans del segle XIV.

La segona i tercera parts de la introducció estan dedicades, més concretament, a descriure el pas de la *logica antiquorum*, marcada per la influència de l'*ars vetus* aristotèlica, a la *logica modernorum*, pas que va tenir lloc a mitjan del segle XIII amb la recepció de l'*ars nova* i que va conduir a la renovació de la lògica medieval. Aquesta, representada en el text per Pere Abelard, permetia estudiar amb més precisió les funcions lògiques dels elements lingüístics d'una proposició, així com l'abast ontològic de la seva dimensió semàntica. És a dir, juntament amb la problematització de la fiabilitat del llenguatge —ja que va deixar de ser evident que les paraules expressessin de manera unívoca les coses—, hom es va començar a interessar pel context sintàctic en què apareixien els mots. En aquesta època van proliferar per Europa un bon nombre de manuals sobre lògica (*summae logicae*), i de tractats més específics, les *parva logicalia*, entre les quals cal situar els treballs lògics sobre la *suppositio* com el de Vicent Ferrer. De fet, i d'acord amb els curadors de l'obra, la funció lògica de la *suppositio* va ser una propietat fonamental dels termes durant l'escolàstica, en detriment de l'*appelatio*. Tanmateix, també proliferaren diverses formes de concebre i de dividir la *suppositio*, tal com demostren les doctrines de Guillem de Sherwood, en representació de la tradició d'Oxford, i de Pere Hispà, que representa la tradició filosòfica parisenca.

La quarta i cinquena parts de la introducció estan dedicades a exposar la controvèrsia que tingué lloc al segle XIV entre la *logica nominalium* i la *logica iuxta viam realium*; és a dir, entre la filosofia del llenguatge elaborada pels anomenats nominalistes, com Guillem d'Ockham i Joan Buridan, i la pròpia de la posició realista, on s'inscriu la proposta radical de Gualter Burley i la de Vicent Ferrer. Ara bé, Vicent Ferrer, i específicament la seva teoria de la suposició, representen una versió moderada i matisada del realisme radical, que s'erigeix com a defensora del tomisme. En aquest sentit, en el tractat *De suppositionibus*, el frare predicador estableix una distinció entre la ontologia, que s'ocupa de l'estructura de la realitat, i la lògica ideal i la gramàtica, que s'ocupa dels mots amb què descrivim la realitat. Aquesta posició pròpia de Ferrer s'analitza en la sisena part de la introducció, dedicada a estudiar la redacció i el contingut de l'obra editada.

En l'elaboració i consolidació de la filosofia del llenguatge medieval, els tractats *de suppositionibus* com el que presentem responien a una anàlisi cada vegada més sofisticada de les diverses funcions semàntiques que els termes poden exercir en una proposició i, concretament, de la *suppositio* i les diverses formes que pot prendre, amb definicions i exemples cada vegada més rics. De fet, tal com afirmen els editors del text, «les teories medievals de la suposició són intents d'especificar les condicions que ha de complir una proposició categòrica per a ésser veritable» (p. 134). Aquesta modalitat literària reaccionava a l'intent de definir amb precisió nous mètodes d'inter-

pretació dels textos i a la consciència cada vegada més manifesta de la importància de conèixer com funciona la llengua per descobrir i captar el significat d'un text: és a dir, a la necessitat d'una hermenèutica i d'una rigorosa anàlisi del llenguatge. D'aquesta manera, els tractats medievals sobre la suposició són manuals de divisions i definicions que intenten recollir tots els matisos possibles de l'element referencial del llenguatge, és a dir, reflectir «les diverses maneres en què és pres el subjecte referit al predicat» (p. 138). A més de proximitat i deteniment, els autors d'aquests tractats presenten múltiples diferències a l'hora de classificar les diverses suposicions, començant pel mateix criteri de classificació. En el cas de Vicent Ferrer, el criteri de categorització de les suposicions són els diferents actes intel·lectuals amb els quals referim el subjecte a la realitat. Així, i en la mesura que la diversificació s'entén amb referència al predicat, Vicent Ferrer estableix tres grans tipus de suposicions: naturals, simples i personals. En aquest sentit, i d'acord amb el realisme tomista que defensa, Vicent Ferrer presenta i caracteritza la *suppositio naturalis* o essencial —que es «un dels trets més originals del tractat» (p. 142)—, que es dona quan un terme fa referència a l'essència absoluta d'una cosa. Igualment, en el tractat *De suppositionibus*, el dominic estableix algunes regles que fan possible determinar quines suposicions permeten fer una implicació vàlida i quines només permeten realitzar particularitzacions admissibles.

En definir la *suppositio* com una propietat que només es dona *in proposito*, Vicent Ferrer s'inscriu en un dels corrents lògics dominants entre els escolàstics de mitjan del segle XIV, és a dir, en la via realista de la predicació. En el cas de Ferrer, es tracta d'un realisme tomista i moderat, una concepció segons la qual hi ha una relació ontològica d'asimetria entre el significat del subjecte i el del predicat. Amb tot, en proposar una via intermèdia entre el realisme extrem i el nominalisme, el tractat esdevé un text important tant històricament com filosòficament. Per una banda, la publicació clou el projecte de recuperar i editar les obres filosòfiques de Vicent Ferrer, que van caure en l'oblit a partir del segle XVII i gràcies a les quals sabem que el dominic, abans de ser un reconegut orador homilètic, fou un filòsof consolidat. Però, a més de parlar-nos de la carrera intel·lectual del seu autor, el tractat, curiosament editat, també recull l'ambient de controvèrsia i discussió filosòfica que es va viure durant el segle XIV entre els nominalistes i el realistes pel que fa a les qüestions del llenguatge, així com entre els dominics partidaris de la doctrina de Tomàs d'Aquino i els franciscans partidaris de Duns Escot i d'Ockham. D'aquesta manera, tot i tractar-se de l'obra d'un jove lògic medieval, el text està impregnat d'aquest context teòric i, per tant, ens parla d'un moment fonamental de la història de la filosofia, com es la consolidació de la lògica medieval, avantsala de la moderna.

Maria CABRÉ DURAN
Universitat de Girona

Joan TELLO BRUGAL, JOAN LLUÍS VIVES. *Presentació de les obres d'Aristòtil (De Aristotelis operibus censura)*, Barcelona, Societat Catalana de Filosofia – Institut d'Estudis Catalans 2019, 124 p.

Els límits del raonament i les possibilitats de la fe en Joan Lluís Vives, dins «Anuari de la Societat Catalana de Filosofia», XXX-XXXI (2019-2020), 83-92.

Una breu nota biogràfica sobre Joan Lluís Vives obre la introducció del volum esmentat en primer lloc. Hi és recollida l'ascendència jueva i la persecució inquisito-